

ומה שאמר רבי יוחנן: **ואני אומר אינה משונה**, הוא **כרבי אלעזר, דאמר: דא ודא אחת היא** [זהו זהה אחת הם] כלומר: אינה משונה זו מזו.

ומפרשינן: **מאי "דא ודא אחת היא"**, כלומר: למה נצרכה התורה ללמד שליחות יד גם בשומר שכר, ולא למדונה משומר חינם?!?

משום דאיכא למיפרך על הלימוד משומר חינם: מה לשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב, וכמו שנאמר "אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו"; כי היות ופטור הוא בגניבה, נמצא שפטר את עצמו כשטען טענת גנב, תאמר בשומר שכר שהוא חייב בגניבה, ואם טען טענת גנב ונמצא הגנב אינו חייב כפל, שהרי לא פטר את עצמו, אלא הודה בחיוב.

ומאן — רבי יוסי בן נהוראי — דלא פריך על הלימוד משומר חינם, הוא משום **דפבר:**

שומר שכר חמור יותר, כי **קרנא** [תשלום קרן בלבד] שמשלם שומר שכר כשטען נגנבה אפילו **בלא שבועה, עדיפא** [חמורה יותר] **מכפילא** שמשלם שומר חינם כשטען נגנבה — רק **בשבועה**.

רבא אמר: אפילו לרבי אלעזר שאמר: "דא ודא אחת היא", מכל מקום יש ללמוד ששליחות יד אינה צריכה חסרון, כי **לא תאמר שליחות יד — לחייבו על אונסין שיארעו בפקדון — לא בשומר חנם ולא בשומר שכר**, ותיתי משואל שהוא שולח יד בפקדון [ברשות] וחייב על אונסין; וכך נלמד:

ה' תהיה בין שניהם, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו", ומשום שאם שלח ידו הרי הוא חייב אפילו באונסין.

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן נהוראי:

משונה שליחות יד האמורה בשומר שכר, משליחות יד האמורה בשומר חנם, כלומר: אין דומה שליחות יד האמורה בשומר שכר לזו שבשומר חינם, כי זו שבשומר חינם נאמרה כדי ללמדנו את דין השולח יד בפקדון שהוא חייב באונסיה, אבל זו שבשומר שכר, לא נצרכה ללמד על עיקר דין שליחות יד, וכפי שיתבאר; אלא ללמד דין מחודש בשליחות יד, וכפי שיתבאר.

מא-ב הוסיף רבי יוחנן ואמר: **ואני — רבי יוחנן, תלמידו של רבי יוסי בן נהוראי — אומר** לא כן, **ואינה משונה**, ומפרש לה ואזיל.

ומפרשינן: **ומאי משונה** שאמר רבי יוסי בן נהוראי?!?

כי אין צורך לכותבה ללמד דין שליחות יד כשם שצריכה שליחות יד האמורה בשומר חינם, ומשום **שלא תאמר שליחות יד בשומר שכר, ותיתי** [נלמדנה] **משומר חנם**, וכך נלמדנה:

ומה שומר חנם שפטור בגניבה ואבידה, אם שלח בה יד חייב אפילו באונסין, **שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה, לא כל שכן** שיהיה חייב באונסיה אם שלח בה יד!?

אלא **למאי הלכתא כתבינהו רחמנא** [לשם מה כתבה התורה שליחות יד בשומר שכר], כדי לומר לך: **שליחות יד אינה צריכה חסרון**.

ובכל זאת חייב הוא על אונסין. שומר חינוך ושומר שכר, שלא מדעת בעלים הם שולחים יד בפקדון, לא כל שכן שיתחייבו באונסין, לכששלחו יד בפקדון.⁽¹⁾

ומה שואל לדעת בעלים קא עביד, דשלח בה יד [שמדעת בעלים הוא שולח יד בפקדון], כלומר: השימוש שהוא עושה בדבר השואל, הלוא מדעת בעלים היא,

1. בביאור הלימוד משואל:

א. הקשה רבי עקיבא איגר – ולא יישב – איך נלמד שליחות יד משואל, והרי "איצטריך, דמשום מקצת יתחייב על כולו; גם תמוה לי, לפי האמת דקיימא לן "שואל שלא מדעת גזלן", מהיכא נפקא לן, אם ילפינן משואל מדעת, נימא "דיו", ויהיה פטור בבעלים [כמבואר בהמשך הענין, שמשום כך אי אפשר ללמוד שליחות יד משואל], ואי דילפינן משליחות יד, הא התם בעינן דוקא חסרון או על כל פנים על מנת לחסר, ובהכרח דידעינן זה מסברא, ואם כן עדיין קשה למה לי קרא בשליחות יד, נילף משואל שלא מדעת, וצריך עיון גדול".

ב. וכתב ה"חזון איש" [ליקוטים סימן כ, עמוד 488 ד"ה והא דאמר; ונראה מתוך דבריו שכוונתו ליישב קושיות רבי עקיבא איגר, אם כי לא הביאם]:

והא דאמר בגמרא: "לא תאמר שליחות יד לא בשומר חינוך ולא בשומר שכר, ותיתי משואל", הנידון הוא: בהגביה החבית ליטול הימנה רביעית ולא נטל, דזה תלוי בפלוגתא אי שליחות יד צריכה חסרון, אבל נטל לשמש בה בלי חסרון [כלומר: "שואל שלא מדעת"] זה פלוגתא בשיקול הדעת בין בשומר בין בכל אדם. והא דאמר רבא דאתיא משואל, צריך לומר, דהגבהה כדי ליטול רביעית חשיב כשואל כולה לצורכו, ודין הוא שיתחייב באונסין בכולה; ומיהו דוקא בנטל, אבל לא נטל, לא, [כוונתו לבאר, מה שנראה בהמשך הענין שאם היינו

לומדים שליחות יד משואל, כי אז היינו אומרים ש"שליחות יד צריכה חסרון"], דלא דמי לשואל, דמתחייב במשיכה דעושה מדעת בעלים, וקני לה לשאלה, [אף אם בעינן "בקע בה", מכל מקום המשיכה רצויה לו למיקני], ורוצה להשתעבד, וכמו שכתבו תוספות [ד"ה חדא], אלא אנן ילפינן משואל, שהמגביה ליטול מקצת ראוי להטיל עליו דין גזלן על כולה, שהרי משתמש בשל אחרים שיעור שואל –

ומכל מקום אנו יהבינן ליה דין "גזלן", שצריך חזרה לדעת בעלים לרבי עקיבא, ואם ייחד לה מקום והחזירה שלא למקומה, אף לרבי ישמעאל לא היא חזרה, [וכמבואר לעיל עמוד א]; ועל כרחק צריך לומר כן, דאם נימא, דילפותא משואל תקבע בשליחות יד דין "שואל" [ולא "גזלן"], אם כן איצטריך קרא למיתב ליה דין "גזלן", אלא ודאי, דאף אי יליף משואל, יהבינן ליה דין גזלן, עכ"ד ה"חזון איש"; וראה עוד שם בד"ה והא דבהגביה.

ג. [ולכאורה, אם כי יישב – על פי דרכו – את קושיית רבי עקיבא הראשונה, כפי שסגננה רבי עקיבא איגר; אכתי תיקשי לפי הרבה ראשונים – הובאו דבריהם בהערות לעיל מא א – שעיקר חידוש התורה ב"שליחות יד" הוא, שאפילו כששולח יד על מנת לשלם הוא חייב, מה שאין כן בגזלן, אם כן תיקשי: איך נלמד זה משואל, שעיקר חיובו הוא משום שכל הנאה שלו, ואינו משלם תמורתה].

וראה עוד בכל ענין זה ב"נתיבות המשפט"

רצב ד.

מה שואל **בבעלים** [שבשעת תחילת השאילה היו הבעלים עם השואל במלאכתו של השואל] **פטור**, אף שומר חנם ושומר שכר **בבעלים פטור**; לכך הוצרכה התורה לכתוב עוד פרשת שליחות יד, כדי ללמדנו שהשולח יד בפקדון חייב אף כשבעליו עמו.⁽³⁾

ואם כן למה נאמר שליחות יד בשניהם: **הדא מהם לומר לך: שליחות יד אינה צריכה חסרון.**⁽²⁾

ואידך: שלא תאמר: "דיו לבא מן הדין לחיות כנדרון, [דיו לנלמד, דהיינו שומר חנם ושומר שכר, שיהיו כמלמד, דהיינו שואל]",

היינו בשעת מסירת הפקדון או השאילה; ואם כן יש לפרש בכוונת הגמרא, שאין הנידון כאן על שומר שקיבל שמירה בבעלים אם הוא פטור, כי יש לומר שבוזה הוא פטור, שאינו שומר כלל, אלא כוונת הגמרא היא, היות ואנו באים לחייב שליחות יד מדין שואל, אם כן בשעת שליחות יד כאילו נעשה שואל — אילו היינו לומדים משואל — ולכך הייתי אומר, דכשם ששואל שהיו בעליו עמו בתחילת השאילה הרי הוא פטור, הוא הדין שומר שהיו בעליו עמו בשעת שליחות יד הרי הוא פטור —

2. משמע, שאילו היינו לומדים שליחות יד משואל, כי אז לא היינו מחיבים אלא כשיש בה חסרון, ולכאורה צריך ביאור: והרי שליחות יד של שואל — ממנו אנו באים ללמוד — הלא אין בה חסרון, ומהיכי תיתי נאמר בשליחות יד של שומרים, שאין חייבים עליהם אלא כשיש בהם חסרון!?

וראה מה שכתבו התוספות בד"ה הדא [ובמה שנתבארו דבריהם ב"חברותא" שעל התוספות]; וראה "נתיבות המשפט" רצב ד, וב"חזון איש" שהובא בהערה קודמת.

"דאם כן קשה, כיון דהש"ס מדמה ליה לשואל, ממילא הוי שואל [שלא] מדעת, וקיימא לן דגולן הוא, וגולן ודאי דחייב אפילו בעליו עמו. ועל כרחך צריך לומר, דכוונת הש"ס הוא, דסלקא דעתין אמינא לדמות שליחות יד לפקדון שהיו הבעלים עמו בשעת התחלת שמירה, כאילו ניתן לו בתחילה בתורת שאילה, והטעם שרצה לדמותו לשואל בתחילה, יבואר בסימן רצב".

ובסוף דבריו הביא מדברי הרמב"ן בתשובה [הובא בטור סימן ס בד"ה ובתשובה אחרת לרמב"ן], ששומר בבעלים חייב בשליחות יד, ואף חייב לישבע שלא שלח בה יד.

והוסיף שם ב"נתיבות המשפט" לבאר, שאינו דומה שמירה בבעלים שהוא חייב על שליחות יד, לקרקעות עבדים ושטרות שנתמעטו אף משליחות יד, וכמו שהביא שם מדברי ה"בית יוסף" בסימן רצו, ומשום דאת אלו מעטה התורה משמירה, מה שאין כן בבעלים, לא

3. הרחבה בענין שליחות יד בשומר ובשואל שבעליו עמו:

א. כתב ב"קצות החושן" [שמו א]: "ודע, דשליחות יד אפילו בעליו עמו חייב בכל השומרים, וכדאמרינן בסוף המפקיד דף מא ...".
וכן כתב ב"נתיבות המשפט" [רצא לד]: "ונראה, דמכל מקום דין שומר עליו [על שומר בבעלים], להיות חייב בשליחות יד כדין שומר, דלא מיעטיה קרא מדין שומר רק מדין תשלומין, כדמוכח בבבא מציעא דף מא, דאמר התם: "שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדרון מה שואל בבעלים פטור ...".

ב. והוסיף ב"נתיבות המשפט" שם: "ואי אפשר לומר, שהכוונה, שבשעת שליחות יד היו בעלים עמו, דאז נעשה שואל, וסלקא דעתין אמינא דנפטור כשהיו בעליו עמו בשעת שליחות יד", פירוש: "בעליו עמו" האמור בכל מקום

לכדתניא:

כתיב בפרשת שומר חינוס: "ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" קריבה זו לשבועה היא!

אתה אומר לשבועה ואינו מתחייב כשנמצא שהוא גנבו אלא כשנשבע, או אינו אלא לדין, ויתחייב הטוען טענת גנב אפילו שלא

ומפרשין למאן דאמר — רב — שליחות יד צריכה חסרון, הני תרתי שליחות יד האמורים בשומר חינוס ושומר שכר למה לי?! והרי יש ללומדם משואל.

ומשנינן: חדא, שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון, וכדלעיל.

ואידך פרשת שליחות יד לכך נכתבה,

פטור; וכתב עליו ה"קצות החושן", שזה אינו, כי ה"בית יעקב" הבין כמה שאמרו בגמרא, דהוה אמינא: "מה שואל בבעלים פטור, אף שומר חינוס ושומר שכר בבעלים פטור", דהיינו, שאם היה שואל בבעלים ושלח בה יד להשתמש בדבר אחר שלא שאל בשבילו הרי הוא פטור מאחר שהיו בעליו עמו בשעת שאילה, ואילו שומרים חייבים; ונמצא השואל קל מן השומרים.

וחלק עליו ה"קצות החושן", כי ודאי שואל חמור מן השומרים, ואף הוא חייב בשליחות יד כששאל בשעה שהיו הבעלים עמו; ומה שאמרו: "מה שואל בבעלים, פטור", היינו: מאחר שאנו באים ללמוד שליחות יד בשומרים לחייבם באונסים, משואל ששלח יד לדעת בעלים, והיינו כשעשה בדבר השאל את המלאכה שבשבילה שאל, אם כן הייתי אומר: כשם שהשואל ששאל בשעה שהיו בעליו עמו, הרי הוא פטור על "שליחות יד" כלומר: כשעושה את המלאכה שעליה שאל, הוא הדין שיהיו פטורים השומרים על שליחות יד שלא מדעת בעלים כשהיו בעליו עמו בשעת מסירת הפקדון, היות וזה נלמד מזה; אבל אין הגמרא מדברת כלל על שואל ששלח יד לעשות מלאכה שלא שאל לצורכה, וכזה חייב הוא משום שליחות יד ככל השומרים, אפילו אם היו בעליו עמו בשעת שאילה.

מיעטה התורה מדין שומר אלא מדין תשלומין, [אם בעליו עמו לא ישלם].

ג. ודנו האחרונים: אם שומר בבעלים חייב כש"טוען טענת גנב", ויש בזה שתי ספיקות: האחד: אם הוא חייב שבועת "אינו ברשותו", שהרי בלי שהוא חייב על פי בית דין ליטע שנגנבה הימנו אין הוא נעשה "טוען טענת גנב". השני: כיון ש"טוען טענת גנב" שהוא נעשה עליו גנב, הוא חידוש דין בשומרים, אם כן, יש לדון אם שומר בבעלים שם שומר עליו להתחייב בכפל, [ובפשטו, הוא נידון אחד עם הנידון של שליחות יד, וראה ב"שיעורי רבי שמואל" כאן אות רצד].

ובענין חיוב שבועה, ראה ב"נתיבות המשפט" שם, שהיות ושם שומר עליו, אם כן מחוייב הוא בשבועה; וחלק על ה"קצות החושן" [שם ס"ק יח] שכתב לפוטרו משבועה, [ראה שם היטב, וכאן הובא בקיצור].

וראה בדין טוען טענת גנב בבעלים, בתוספות לקמן מב א ובתוספות בבא קמא נו ב, ובדבריהם שם יש כמה פירושים, וכפי שהובא בהערות שב"חברותא" על התוספות דלקמן מב א.

ד. ב"קצות החושן" [שמו א] הביא משו"ת "בית יעקב" סימן קמג, שלמד מסוגייתנו, לחלק בין שואל לשומרים; שהשומר אם היו בעליו עמו ושלח יד הרי הוא חייב, ואילו השואל שהיו בעליו עמו בשעת שאילה, ושלח בה יד הרי הוא

בשבועה, אם נמצא שגנבו. (4)

נאמרה שליחות יד למטח אצל שומר שכר, ונאמרה שליחות יד למעלה אצל שומר חנם, מה לחלן גבי שומר שכר קריבה זו לשבועה היא, שאי אתה יכול לומר לחייבו על טוען טענת גנב, כי בפרשת שומר שכר לא נאמר דין טוען טענת גנב, והוא פטור עליה מכפל, אף כאן גבי שומר חנם לשבועה, ולמדנו שאין ה"טוען טענת גנב" ונמצא שהוא גנב חייב, אלא אם כן נשבע תחילה.

מתניתין:

מב-א **המפקיד מעות אצל חבירו, צררן הנפקד בסודרו והפשילן לאחוריו ונגנבו, מסרן [או מסרן] לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם**

[בפני אותם הקטנים] **שלא כראוי שלא יצאו לחוץ ויאבדו את המעות,** (1) והם יצאו ואיבדו את המעות:

הרי זה חייב, משום **שלא שימר כדרך השומרים.**

ואם שימר כדרך השומרים, הרי זה פטור.

גמרא:

שנינו במשנה: המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו, או שמסרם לבנו ולבתו הקטנים, ונעל בפניהם שלא כראוי, חייב, שלא שימר כדרך השומרים:

ותמהינן: **בשלמא כולהו** (2) **דהיינו "או**

אבל בבבא קמא סג ב פירש רש"י באופן אחר: "או אינו אלא לדין: לפרעון, דשומר חנם שטוען נגנבה ישלם, דהאי קרא בשומר חנם כתיב, כדאמרינן בהשוואל", וראה מהרש"א ומהר"ם שם; והעיר המהרש"א, שאף מלשון רש"י בד"ה אף כאן לשבועה, נראה כמו שפירש שם, שכתב: "אף כאן לשבועה, למדנו שאין משלמין כפל על ידי טענת גנב אלא לאחר שבועה, וגם למדנו שנפטר מגניבה ואבידה בשבועה".

1. נתבאר על פי רש"י לעיל לו א, ודלא כגירסת הרי"ף והרא"ש שגורסים: "או נעל בפניהם שלא כראוי".

2. לשון "כולהו" לא מתבאר היטב רק לגירסת הרא"ש והרי"ף, כי לפירושו של רש"י אין זה אלא דין אחד, נמוקי יוסף; וראה מה שיישב הרשב"א.

4. כן פירש רש"י כאן בד"ה אתה אומר: "אתה אומר קריבה לשבועה או אינו אלא קריבה לדין, שמשעה שטען בבית דין נגנבה, אף על פי שלא נשבע ישלם כפל אם באו עדים"; וכן פירש רש"י בחומש [שמות כב ח]: "ישלם שנים לרעהו; לימדך הכתוב, שהטוען בפקדון לומר נגנב הימנו, ונמצא שהוא עצמו גנבו משלם תשלומי כפל, ואימתי בזמן שנשבע, שכך דרשו רבותינו ז"ל: ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריבה זו שבועה היא, אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין, שכיון שבא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב כפל אם באו עדים שהוא בידו, נאמר כאן שליחות יד..."; [ויש להסתפק: אם לפי הצד שהייתי אומר לחייבו מיד כשטען שנגנבה, הפירוש הוא, שאם כי אינו נפטר מחיובו בטענת נגנבה וצריך הוא לשלם, מכל מקום כיון שגונב את החפץ עצמו הרי הוא חייב; או שלפי צד זה, הרי הוא נאמן שנגנבה הימנו, אפילו בלי שבועה].